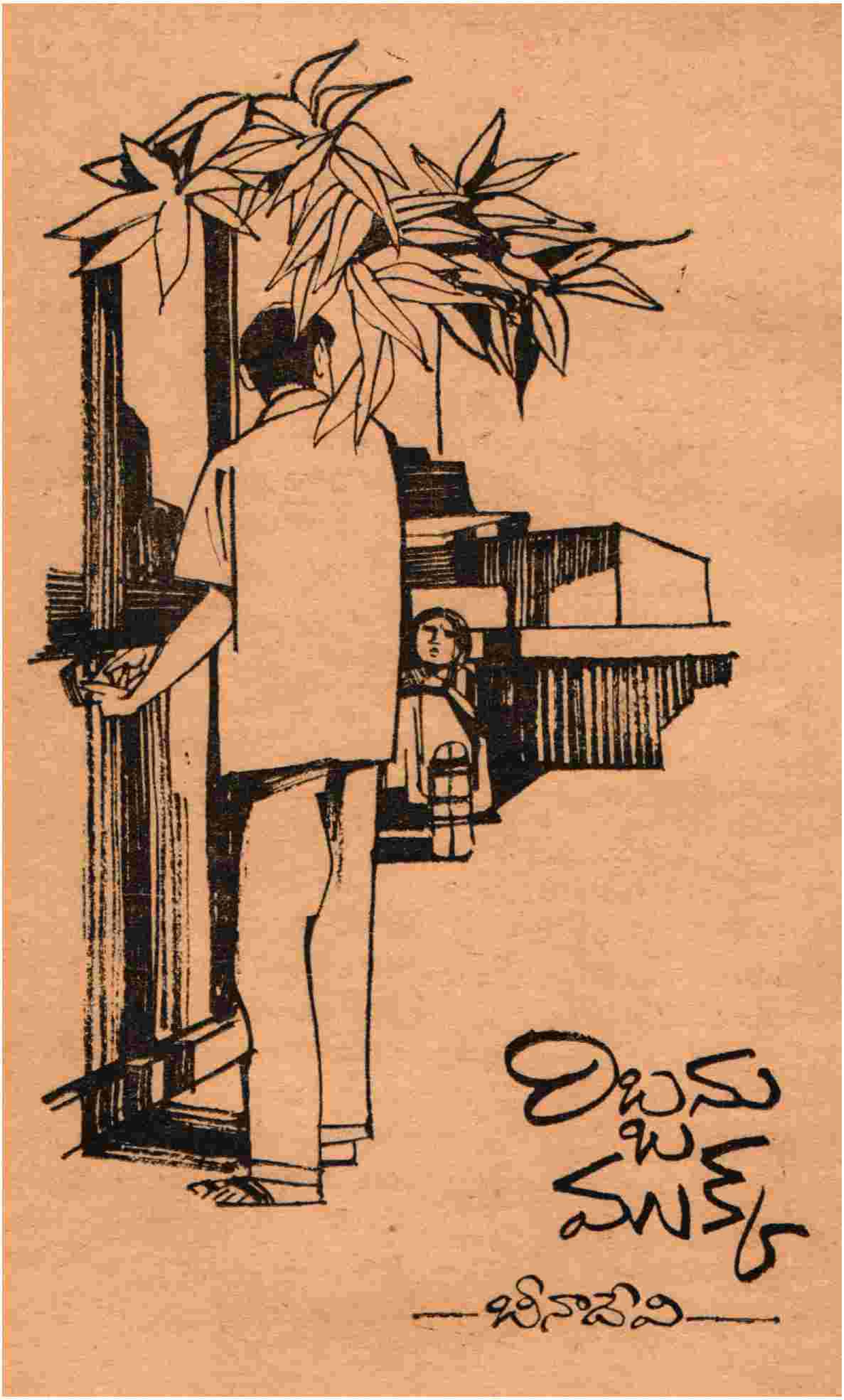

సాయంత్రం విశ్రాంతి తీసుకుంటోంది. సూర్యుడికి విసుగొచ్చి తొందరగా వెళ్ళిపోతున్నాడు. చంద్రుడు ఇవాళ ఆలస్యంగా వద్దామని నిశ్చయించుకున్నట్టున్నాడు. సన్నగా పాడుతోంది చల్లగాలి. ఆ పాటకి చిన్న చిన్న గడ్డిపరకలు పెద్ద సంగీత విద్వాంసుల్లా తలలూపుతున్నాయి.

అదో పెద్ద అందమైన బంగళా. బంగళాచుట్టూ రకరకాల పూల మొక్కలు. బంగళా కొకవైపున్న లాన్ లో తన్మయుడై ఆకాశంవైపు, ఆకాశంలో కరగిపోయే మేఘాలవైపు చూస్తున్నాడు డాక్టర్. ప్రక్కన ఎన్నో కుర్చీలున్నా పచ్చికమీద పడుకొని పరవశమవడం అతని అలవాటు. ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టున్నాడు. ఏమాలోచిస్తున్నాడో చెప్పటం కష్టం. చీకటి పడుతున్నా యింకారాని తన స్నేహితుల గురించి కావచ్చు; లేక యింతకుముందే తాను అతిప్రయాస పడి యీ ప్రపంచంలో ప్రవేశ పెట్టిన పసికందు గురించైనాకావచ్చు. ఇవేవీకాక దూరంగా వున్న మొక్కల మీద రంగుచినుకుల్లా వున్న పూల గురించేనా కావచ్చు.

"ఏమిటి! డాక్టరుగారొక్కరూ కూర్చుని అంత దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నారు?" అంటూ ప్రవేశించేడు స్నేహితుడు విశ్వనాథం.

విశ్వనాథం మాటలకు డాక్టరు యిహలోకంలోకి తూలిపడ్డాడు.

"నేనేదో ఆలస్యం చేసేననుకొని తొందర తొందరగా వచ్చేసేను. నేనే ముందొచ్చే నన్నమాట. ఏమిటండీ బాబూ! అశోకవృక్షంక్రింద సీతాదేవిలా పడుకున్నారు?" అన్నాడు మళ్ళీ విశ్వనాథం డాక్టరు పక్కనే కూర్చుంటూ. తను చాలా హ్యూమరస్‌గా మాట్లాడతానని విశ్వనాథం నమ్మకం. తాను చిన్ననాడు స్కూలు నాటకంలో వేసిన హాస్యపాత్రకు బహుమతికూడా వచ్చిందని చెప్పుకుంటూ వుంటాడు. ఎప్పుడూ ఏదో ఒకటి అతను హాస్యం అనుకొనేది మాట్లాడితేకాని తోచని స్వభావం. డాక్టరు చిన్నగానవ్వి వూరుకున్నాడు.

"ఏమిటండీ బాబూ! అంత మీలో మీరే నవ్వుకుంటున్నారు. ఒకవేళ మీ ఏకాంతాని కడ్డువస్తున్నానేమో! పోనీ పోతాను" అంటూ లేవబోయిన విశ్వనాథాన్ని "ఫర్వాలేదు. కూర్చోండి" అంటూ డాక్టరు కూర్చోపెట్టేడు.

"అప్పుడే చీకటి పడుతోందండోయ్! మన ముఠావాళ్ళెవరూ

యింకా రారేం? ఈ వెధవ శీతాకాలంలో యిట్టే చీకటిపడుతుంది సుమండీ. ఆఫీసునుండి యింటికొచ్చే సరికే దీపాలు పెట్టేస్తున్నారు' అన్నాడు మళ్ళీ విశ్వనాథమే.

డాక్టరు చిరునవ్వే అతనికి సమాధానం.

'మీకు పూలమొక్కల్లో ఎంత ఇంటరెస్టండీ. నిజంగా వూళ్ళోవున్న పార్కులోకూడా యిన్ని రకాల మొక్కల్లేవంటే నమ్మండి' చుట్టూ వున్న మొక్కలని చూస్తూ మెచ్చుకున్నాడు విశ్వనాథం.

'సారీ! ఇవాళ ఏదో వెధవ కాంట్రాక్టుపని చూసేసరికి బాగా లేటయిపోయింది' అంటూ ఇంజనీరు సిరాజ్ వచ్చి విశ్వనాథం ప్రక్కనే చతికిలపడ్డాడు. ఆరడుగుల పైచిలుకు పొడవున్న సిరాజ్ తన తోటివారి కంటె నైతికంగాను, శారీరకంగాను ఎంతో ఎత్తున ఉన్నట్టుంటాడు.

'అదేమిటి! మీరుకూడా క్రింద కూర్చున్నారా? ఫర్వాలేదు. కుర్చీలో కూర్చోండి. నాకిలా పచ్చికమీద పడుకోవడం అలవాటేగా' అన్నాడు డాక్టరు.

'ఐనా యింతవరకూ ఆ కుర్చీల్లో కూర్చున్న వాళ్ళ మేకదటండీ. కాస్సేపు మెత్తగా ఇక్కడే కూర్చుందాంలెండి' అన్నాడు సిరాజ్ ఓ కుర్చీకి చేరబడుతూ.

'డాక్టరుగారి కివాళ పని ఎక్కువున్నట్టులేదే? తీరుబడిగా పడుకున్నారు' అన్నాడు విశ్వనాథం బోర్లా పడుకొని గడ్డిపరకల్ని లెక్కపెడుతున్న డాక్టరుతో. డాక్టరు సమాధానం చెప్పేలోగానే 'ఆఁ! ఆఁ! తీరుబడిగా పడుకోరూ మరి? తన పనీ, నా పనీకూడా నాకే అప్పగిస్తే తీరుబాటుకాక యింకేమిటి? అయ్యో! అదొక్కర్తే అఘోరిస్తోంది. పోనీ కాస్త సాయం చేద్దామన్నమాట ఏకోశానా ఉంటేగా?' అని అంటూ సుడిగాలిలా చీదరగావచ్చి డాక్టరు పక్కనున్న కుర్చీలో కూర్చుంది డాక్టరుభార్య డాక్టరు విశాల. కుడీ ఎడమా భేదంలేకుండా మాట్లాడే స్వభావం ఆమెది. విభిన్న మనఃప్రవృత్తులుగల ఆమెదీ, ఆమెభర్తదీ ఎంతో అనుకూల దాంపత్యం.

'బాగా అలసి పోయినట్టున్నారు' అన్నాడు సిరాజ్ అభిమానం ప్రతిధ్వనించే కంఠంతో.

'అలసి పోవడమాఁ! ప్రాణాలు పోతున్నాయంటే నమ్మండి. అందులోనూ యీ డెలివరీ కేసులున్నాయే ఒకవేళా పాళాలేదు. ప్రాణాలు తోడేస్తున్నా యనుకోండి. అయినా వీటికి ఒకసీజనోలేకపోతే ఒకటైమో వుంటే బాగుండును' అంది విశాల అతిచిరాగ్గా.

'గిరీశం చెప్పినట్టు ప్రపంచంలో ఫైల్డ్‌విడోస్ ఎక్కువమంది వుంటే మీ శ్రమ కొంతతగ్గేదేమో' అన్నాడు

విశ్వనాథం మామూలు ప్రకారంతనకు లేని హ్యూమర్ ప్రదర్శిస్తూ.

"అప్పుడు మాత్రం ఏమిటి మహా గ్యారంటీ" సమాధానం చెప్పింది విశాల.

డాక్టరూ, విశ్వనాథం ఒక్కసారి ఫక్కున నవ్వేరు.

వాళ్ళు ఎందుకు నవ్వుతున్నారో విశ్వనాథానికి అర్థం అయ్యేలోగా తన కాళ్ళవద్ద వెల్లకిలా పడుకొని తన చీర కుచ్చెళ్ళు చిన్న పింజెలుగా పెడుతున్న డాక్టరుతో "ఏమిటండి బాబూ! నాకాళ్ళదగ్గర పడుకున్నారు. ఇప్పటికే నేను మిమ్మల్ని కాల్చుకు తింటున్నానని, మీరు నా బానిస అని అంతా నన్ను తిట్టుకుంటున్నారు. మీకు పుణ్యముంటుంది. ముందు యిక్కడినుంచి లేవండి" అంటూ దూరంగా జరగబోయింది విశాల. డాక్టరు అదేమీ గమనించకుండా ఆమె తెల్లనేత చీర అంచులో ఎగిరే జరీపువ్వులను సీతాకోక చిలకలను చూస్తూ "యీచీర అంచు చాలా బాగుంది విశాలా. ఇది నేసిన వాడెవడో కవై యుండాలి." అని మెచ్చుకున్నాడు.

"ఎందుకండీ యీమాయమాటలు. ఈ చీకట్లో మీకు చీర అంచు పనితనం కన్పిస్తోందా? చేసే పనులు చేస్తూ నన్ను వుబ్బేయ్యడానికి చూడకండి. ఏదైనా అంటే పెద్ద ఆర్టిస్టు నంటారు. మీరు పెన్సిలు పట్టుకోవడం నాకళ్ళతో ఎన్నడూ చూడలేదు" అంటూ దెప్పింది విశాల.

సిరాజ్ కాళ్ళు చాపుక్కూర్చొని గడ్డిపరకలు తెంచుతూ వీళ్ళ సంభాషణ వింటున్నాడు.

"ఇదివరకు వేసేవారుట గదండి బొమ్మలు?" అంటూ డాక్టరుని సమర్థించ బోయేడు విశ్వనాథం.

"అదేనండీ నా ఏడుపు కూడా! నన్ను కట్టుకోకముందు వేసి నన్ను కట్టుకున్నాక మానేసేరంటే అర్థమేవిటి? అక్కడికి నేనేదో ఆయన బొమ్మలేసుకుంటూ వుంటే అడ్డుపడి నట్టు..." విశాల మాటపూర్తిచేయక ముందే—

"ఏవిటి! ఏవో బొమ్మలంటున్నారు" అంటూ వుండలా దొర్లు కొచ్చేరు లావుపాటి బట్టతల సబ్ జడ్జిగారు. ఆయన, ఆయనతో వచ్చిన లెక్చరరు శంకర్రావు విశ్వనాథం పక్కనే కూర్చున్నారు.

"అయ్యయ్యో! మీరంతా క్రింద కూర్చుంటే నేనేవిటి తగుదునమ్మా

- బట్టతలాయన : "నా కంతా బట్టతలేగదోయ్. సగం రేటుకి చెయ్యొచ్చు."
  మంగలి : "నిజమేగానండి, వెంట్రుకలు వెతికి పట్టుకోడానికి టైం పడుతుంది కదండి."

అని కుర్చీ ఎక్కేను. నేనూ కిందే కూర్చుంటాను' అంటూ లేవబోయింది విశాల.

'ఫర్వాలేదు. కూర్చోండమ్మా. మేమంతా యిప్పటివరకు నడుం కొట్టినట్టు కుర్చీల్లో కూర్చుని కూర్చుని విసిగిపోయినవాళ్ళమేకదా. మీ క్కూర్చోటానికే ఖైముండదు. ఎప్పుడూ నిలబడే వుంటారు. మీరలాగే కూర్చోండి. ఐనా యిక్కడెవరూ పరాయివాళ్ళం లేముగా' సర్దిచెప్పేరు జడ్జిగారు.

'మరీ యింత చీకటిపడేవరకూ ఆ కోర్టులో ఎలా పనిచేస్తున్నారండీ?' అన్నాడు సిరాజ్.

'అదేనయ్యా బాబూ! ప్రపంచం అంతా అన్యాయంతో నిండిపోతోంది. ఎంత అన్యాయం పెరిగితే కోర్టుల్లో అంత పీకలు మునిగే పనుంటుంది? పాపం పెరిగిపోతోంది. కోర్టులు నిండిపోతున్నాయి' అన్నారు జడ్జిగారు. తన జీవితంలో ఎక్కువభాగం అన్యాయం అనే వాతావరణంలోనే గడిపినా అధర్మం ఆయన సహించలేరు. అందులో ఆయనకి రోజూ భయంకరమైన కొత్తదనం కన్పిస్తూనే ఉంటుంది.

'ఐతే మీ కోర్టుకి అన్యాయం, పాపమే వస్తాయంటారు?' అన్నాడు విశ్వనాథం హేళనగా.

'అధర్మం ఒక్కటే ఎప్పుడూ రాదు. దాన్ని ఎప్పుడూ ధర్మం, న్యాయం వెన్నంటే వుంటాయి. కోర్టుకి వచ్చిన ఒకరిది అధర్మం అయితే, న్యాయం రెండోవాడిదైయుంటుంది' తిప్పికొట్టేరు జడ్జీగారు.

'ఐతే జడ్జీగారూ! ప్రపంచంలో కల్లా ఎక్కువ అన్యాయం ఎవరికి జరిగిందంటారు?' విశాల చీరకుచ్చెళ్ళని వదలి ఆమె పాదాలని రకరకాలుగా పరిశీలిస్తూ ప్రశ్నించేడు డాక్టరు.

'నాకు' అంది ఠక్కున విశాల. 'మీలాంటివార్ని కట్టుకోడం అన్యాయంకాక యింకేమవుతుందీ?' అని సాగదీసింది.

'ఈమాటలకేంగాని, నామట్టుకు నాకు అందరికంటె ఎక్కువ అన్యాయం శ్రీరాముడికి జరిగిందని తోస్తుంది' అన్నాడు సిరాజ్.

'అదేమిటోయ్! ఇలా రాముణ్ణీ భీముణ్ణీ ఆరాధిస్తూ మాట్లాడేవంటే నిన్ను మీ వాళ్ళంతా వెలేసేస్తారు సుమా!' అన్నారు ఘొల్లున నవ్వుతూ జడ్జిగారు.

'మరి మనం అంతా మరిచిపోతుంటే అతనింకేం జేస్తాడు? ఇంత చదువుకునీ మనం యిలా దేముళ్ళకి జాతులు, మతాలు అంటుగట్టడం అధర్మం' అంది విశాల.

'ఇంతకీ జడ్జిగారు నే నడిగిన దానికి సమాధానం చేప్పేరేకాదు' మళ్ళీ అడిగేడు డాక్టరు.

'ఏం చెప్పమంటావోయ్! ప్రతీదీ అన్యాయమే. ప్రతీ చోటా అన్యా

యమే. మాటవరస కీ వేళ నేను చేసిన కేసే తీసుకో. పాపం! వాడి ఒక పాతికేళ్ళమ్మాయి. చూడ్డాని క్కూడా బాగానే వుంటుంది. కొద్దో గొప్పో చదువుకుందికూడా. చిన్న ప్పుడే పెళ్ళయింది. పెళ్లైన తర్వాత ఆమె మొగుడు ఎందుకో ఆవిడని కాపరానికి తీసికెళ్ళలేదు. చూసిం జూసింది. ఎన్నా ళ్ళూరుకుంటుందీ? పదేళ్ళు చూసి యిప్పుడు మనోవృత్తి దావా పడేసింది... ...' చెప్పుకు పోతున్నారు జడ్జిగారు.

'అయినా ఆ మొగుడి కేం రోగ మండీ, పాపం ఆ అమ్మాయి నోది లెయ్యడానికి?' సానుభూతిగా అన్నాడు సిరాజ్ తనూ డాక్టరు పక్కనే పడుకుంటూ.

'బహుశా ఆ అమ్మాయి పూర్వ చరిత్ర మంచిది కాదేమో' అన్నాడు విశ్వనాథం మహా తెలివిగా చెప్పా ననుకుంటూ.

'ఆ అమ్మాయెవరో సత్తెకాలంద్దై వుంటుంది. నేనైతేనా వాడి అంతే మిటో అప్పుడే తేల్చేద్దును' కోపంగా అంది విశాల.

'అదేంకాదు. ఆమె మొగుడు తన మామే తనకేదో అన్యాయం చేసేడంటాడు. కొందరిమనః ప్రవృత్తే అంత. అన్యాయానికీ, అధర్మానికీ పెద్ద సంఘటనలే ఉదాహరణలు కావు. మనకు ఎంత 'చిన్నగానో కనిపించే ఒక విషయం యింకోరికి ఎక్కువ కష్టం కలిగించ వచ్చు. మనంతిట్టక్కర్లేదు. కొట్టక్క ర్లేదు. మనం మోటుగా ప్రవర్తిస్తే చాలు బాధపడతాడు సున్నిత హృద యం గలవాడు...' అంటూన్న జడ్జీ గార్ని "మీరు చెప్పింది అక్షరాలా నిజం' అంటూ ఆటంక పరిచేడు డాక్టరు. ఒక్కక్షణం ఆగి "మీరు చెప్పింది వింటూ వుంటే ఎప్పుడో జరిగిన సంఘటన జ్ఞాపకం వస్తోంది' అని కలిపేడు.

"అదేదో కాస్త సెలవియ్యండి" అన్నాడు విశ్వనాథం.

'డాక్టరుగారికి ప్రతీదీ అలాంటి సంఘటనే. అసలీయన ఏ కవిత్వం రాసుకుంటూనో, ఏ బొమ్మ లేసు కుంటూనో గడపక యీ డాక్టరీ ఎందుకు చదివేరో నా ప్రాణానికి? పేషెంటు బాధ పడితే చూళ్ళేరు; పేషెంటు తాలూకువాళ్ళు ఏడిస్తే చూళ్ళేరు; వాళ్ళతో పాటు తనూ ఏడిచినంత పనిచేస్తారు. ఏదో గవర్న

● భార్య : "మీరు నా అందంచూసి చేసుకున్నారా, నా డబ్బుచూసి చేసుకున్నారా?"

భర్త : 'అందమైన నీ డబ్బుచూసి!'

మెంటు డాక్టరు గాబట్టి సరి పోయింది. ఏదో జీతం పారేస్తు న్నారు. ఇదే ప్రైవేటు ప్రాక్టీసైతే మేమింత 'గడ్డితినేవాళ్ళం' అంది విశాల.

'డాక్టర్ది సున్నితమైన హృదయం—క్రితం జన్మలో ఎంతో పుణ్యం చేసుకుంటేగాని లభించదు' అన్నారు జడ్జీగారు.

'కథ కానివ్వండి' అన్నాడు సిరాజ్ ఆత్రంగా.

'ఇంతకీ కథ అందరికీ నచ్చక పోవచ్చు' అపరాధిలా అన్నాడు డాక్టరు.

'నన్నేనా మీరు ఎత్తిపొడిచేది?' అంటూ గొణిగేడు విశ్వనాథం.

'ఆయన అలా ఏం అనలేదు గడుండీ' విసుక్కున్నాడు సిరాజ్.

'ఇది జరిగి చాల్నాళ్ళయింది' కథ ప్రారంభించేడు డాక్టరు. 'వివరాలు అస్పష్టంగా జ్ఞాపకం వున్నాయి. మిగిలివున్నది మాత్రం ఒక చెరగని మాసిపోనిముద్ర.' డాక్టరు ఒక్కక్షణం ఆగి మళ్ళీ ప్రారంభించేడు.

'అప్పుడు నేను మెడిసిన్ నాల్గవ సంవత్సరం చదువుతున్నాను. ఏకాంతం కోరుకునే నాకు హాస్టలులో వుండడం యిష్టం వుండేది కాదు. ఎప్పుడూ ఊళ్ళోనే ఏదోగది తీసుకొని వుండేవాడిని. అదివరకు నేను వుంటున్న గది ఎందుకో ఖాళీ చేయవలసి వచ్చింది. పగలనక రాత్రనక తిరిగాను గదికోసం'

'అలా తిరగడంవల్లే కాబోలు మీకో పార్టుపోయింది' కథకి అడ్డొచ్చింది విశాల.

'కాదు విశాలా! ఆ సంవత్సరమంతా ఆరోగ్యం సరిగా వుండేది కాదు. చదవ్వలసినంత చదవలేక పోయేను, పరీక్ష తప్పేను.

'ఆ విశాఖపట్టణం సంగతి వేరే చెప్పాలా? కారు షెడ్లలో కాపురం వుండేవి కుటుంబాలు ఇళ్ళు దొరక్క! చివరికెలాగయితేనేం ఒకమేడ మీద వున్న ఒక్కగది సంపాదించగలిగేను. ఇంటాయన ఏదో బేంకు ఏజంటు. క్రింది భాగంలో వుండేవాడు. ఆ పురుషుడు యింట్లోవున్న అలికిడే వుండేదికాదు. ఎప్పుడువచ్చేవాడో, ఎప్పుడు పోయేవాడోగాని నాకంట పడేవాడుకాదు. ఎప్పుడూ కనిపించేది అతని భార్య. అప్పుడప్పుడు కనిపించేది అతని కూతురు. ప్రథమ కుసుమం. ఆ తర్వాత ముగ్గురు కొడుకులున్నారు అతనికి. వాళ్ళలో ఎవరు బళ్ళోకివెళ్ళి దెబ్బలు తింటున్నారో, ఎవరు యింట్లోనేవుండి వాళ్ళమ్మ చేతిమీదుగా ఆ భాగ్యం అనుభవిస్తున్నారో నేనెప్పుడూ పట్టించుకోలేదు. వాళ్ళ ముగ్గురికీ వయస్సు క్రమంలో వాళ్ళమ్మ పెట్టిన ముచ్చటైన ముద్దుపేర్లు, జెష్ట వెధవ, రెండోగాడిద, చంటివెధవ. ఆవిడ కాలంలో వున్నప్పుడు రూపవతే

అని చెప్పాలి. వయసు ముదిరేక కనినా తన సంతానంమీద ఏమాత్రం ప్రేమలే దావిడకు. మనిషిది తెల్ల తొక్కే. లాలిత్యం, నున్నితం అల వర్చుకుంటే ఎంతో నున్నితంగా వుండివుండేది. కాని వాటిజోలికి ఆమె ఎన్నడూ పోయేదికాదు.

ఈ సాయంత్రం జుట్టు దువ్వు కుంటే మళ్ళీ మర్నాడు సాయంత్రం వరకూ ఆ జుట్టు తనది కాదన్నట్టు తిరిగేది. నిరంతరం దేన్నిగురించో ఆరాటుపడుతూ అలసిపోయి గడిపేది రోజులు. ఎప్పుడుచూసినా అంట గిన్నో, చీపురుకట్టో చేతిలో వుండేది. ఎప్పుడూ ఎవరినో కసురుతూ, దాసీ దాన్నో, బేంకుబంట్రోతునో తిడుతూ కోలాహలంగా గడిపేది కాలం. మనిషిమాట వింటే గంగాళాలు, సంక్రాంతిరోజుల్లో ఆంబోతుచుట్టూ వాయించే తాళాలు గుర్తుకు వస్తాయి. ఇంతకీ ఆవిడ తోటి స్త్రీలకంటె చెడ్డ దనికూడా అనలేను.

'ఒసే, అమ్మాయ్! ఆ చంటివెధవకి మొహం కడిగేవే?' 'వీరన్నా! జెష్ట వెధవని నిద్రలేపు, బడి టైమవు తోంది,' 'ఒరేయి చంటీ! పాలగిన్నె ముట్టుకోకురా వెధవా, చురుకు తుంది.' 'ఒసే రాజమ్మా! ఇంకా అంటగిన్నెలు తోమిచావకపోతే పిండాకూడు ఎలా తగలెట్టేదే?' 'వీరన్నా! నువ్వు వేగం బజారుకి తగులడు. లేకపోతే కూరలు చచ్చువి, పుచ్చువి మిగులుతాయి.' ఇవీ రోజూ నాకు మేలుకొలుపువచనాలు. ఈ రాగవరసలోనే వుండేవి రాత్రి జోలపాట కూడా. వాళ్ళ కుటుం బంతో నేను ఎటువంటి జోక్యం పెట్టుకొనేవాడిని కాను. వాళ్ళకీ నాకూ ఏమేనా సంబంధం వుందంటే వాళ్ళదాసీ రాజమ్మే. అదే నా గది కూడా ఊడిచేది.

కాలం ప్రవహిస్తోంది. రెండు ఋతువులు మారేయి నేను ఆ గదిలో చేరేక. చెప్పకోదగినదీ, జ్ఞాపకం ఉంచుకోవలసినదీ ఏమీ జరగ కుండానే రోజులు గడిచిపోయేవి. ఇంతలో అనారోగ్యం నన్ను వశం చేసుకుంది. ఆందోళన పడవలసిన

- రోడ్డుపక్కన కూర్చుని మందులమ్మేవాడితో ఒకడు : 'ఈ లేహ్యం పుచ్చుకుంటే లావెక్కుతారంటున్నావు. మరి నువ్వింత బక్కగా ఉన్నావేం?'

'మందు పుచ్చుకోకముందు మనిషినన్నమాటండి, నేను. అడుగో అక్కడ కూర్చున్న ఏనుగులాంటి మనిషి, మా తమ్ముడు. మందు పుచ్చుకున్నతరవాత మనిషన్నమాటవాడు.'

జబ్బు కాకపోయినా ,మంచం పట్టిం చింది పదిహేనురోజులు. ఆ జబ్బుకి ఆహార నిబంధనలేవీ లేకపోయినా ఒక సమస్య తలెత్తింది. హొటలు నుండి కాఫీ, భోజనం, బజారునుండి సిగరెట్లు, పళ్ళు తేవడానికి ఒక మనిషి కావాల్సి వచ్చింది. రాజమ్మ ఉదయం, సాయంత్రం ఒకగంటలో క్రిందవారిపని, నాపని చేసిపోయేది. అది చాలాయిళ్ళలో ఊడిగం చేసేది. ఇవిగాక రిక్షాలాగే తన మొగుడికి వండి పెట్టుకోవాలి. నాకు కొత్తగా కలిగిన పనులు ఆమె చేయలేదు. కాబట్టి ఆవిడనే కోరేను ఎవరైనా ఒక పిల్లనిగాని పిల్లాడినిగాని చూసి పెట్టమని. దానికేంభాగ్యం బాబూ రేపంపుతా మా చిన్నదాన్ని అంది. ఆ మర్నాడుదయమే వచ్చింది ఆమె కూతురు. నలుపైనా పేరుకుతగినట్టు లక్ష్మిలా కళకళలాడేది. ముఖంలో అర్థంలేని ఆకర్షణ, కళ్ళలోని అమాయకత్వం ఆమెకెంతో అందం చేకూర్చేయి. వయస్సు పది సంవత్సరాలు మించివుండదు.

మొదటిరోజు ఏపనితర్వాత ఏపని చెయ్యాలో తెలీక కంగారు పడింది. కాని మర్నాటి నుండీ నేనేమీ చెప్పనవసరం లేకుండా సర్వం తానే చక్కపెట్టుకుపోయేది. ఏ మాటకు తిరిగి సమాధానం చెప్పేదికాదు. విసుగు, అలసట ఆమెలో నేను చూడలేకపోయేను. ఏపని చెప్పినా నవ్వుతూ గెంతుతూ చేసేది. సాయంత్రం యింటికి పోతున్నప్పుడు నాదగ్గరున్న పండో, కాయో యిస్తే పుచ్చుకొని నేను చూడకుండా నా గదిలోనే వదిలి వెళ్ళిపోయేది. కేరియరులో అన్నం మిగిలితే నువ్వు తినవే అంటే తినకుండా పొట్లంకట్టి యింటికి తీసుకుపోయేది. మొదట్లో కొత్త పరిసరాలలో తినడానికి బిడియమేమోనని సంతృప్తిచెందేను కాని బహుశా తన కుటుంబంవారి కోసం పట్టుకెళ్తున్నదేమోనన్న ఆలోచన కలిగే సరికి నేను ద్రోహం చేసినవాడిలా బాధపడ్డాను. ఆపిల్లే పెద్దదైవుంటే నేను బాధపడివుండేవాడినికాను. అయిదాడు మన పిల్లలకు అన్నంకూడా సరిగ్గా తినడంరాదే? ఆపిల్ల చేసినపాపం ఏమిటి? నేను యిచ్చే విడిరూపాయలకు పరాయివాడినైన నాకు ఎందుకు వూడిగంచెయ్యాలి? ఇలాంటి ఆలోచనలతో శారీరకంగా నయమవుతున్నా మానసికంగాబాధపడేవాడిని.

రోజులు గడుస్తున్నకొద్దీ ఆ పిల్ల నాకొక సమస్యగా, ఒక వ్యధగా తయారైంది. ఆ పిల్ల మంచితనం నాకు శూలంలా గుచ్చుకొనేది. ఆ పిల్ల ఏదైనా తప్పుచెయ్యాలని, మామూలు మనిషికుండే లోపాలు ఆమెలోనూ వుండాలని వెయ్యి దేముళ్ళకి మొక్కుకున్నాను. నేనిచ్చినది తీసుకున్నా, కేరియర్‌లో అన్నం అది కడిగేలోగానే తినేసినా ఆ పిల్లని సామాన్యంగానే చూసి సంతృప్తి

చెందేవాడిని. ఆమెవల్ల పడేబాధ ఆమెను పాపంలోకి దింపాలన్న భయంకరమైన వింత కోరికగా మారింది. జబ్బుగది వాతావరణమే దానికి కారణం అయివుండవచ్చు. ఆఖరుకు ఆ పిల్లచేత దొంగతనం చేయిద్దామని ఒకనాడు అనువైన చోటుల్లా చిల్లరడబ్బులుపెట్టి ఆమె గదిలో వుండగా డాబామీదకు వెళ్ళిపోయేను. ఒక్క పైసాకూడా ముట్టలేదా అమ్మాయి. బహుశా డబ్బులు చూడలేదేమోనని సమాధానపరుచుకున్నాను. ఆ మర్నాడు కూడా అలాగే చేసేను. కిటికీ వూడుస్తున్నప్పుడు కిటికీలో నేనుపెట్టిన డబ్బుని కిటికీలోనే మరోచోటుపెట్టింది. ఆఖరుకు సినీమాకు వెళ్ళమని ఒకనాడు డబ్బులివ్వబోయేను. మంచి ఆట వచ్చినప్పుడు తీసుకెళ్తానంది.

ఓటమి ఆనందంగా అంగీకరించేను. ఆమెను పాపానికి దింపిన పాపం అంటుకోలేదని సంతోషించేను. ఆ తర్వాత ఆమెను ఒక పరాయి మనిషిగా చూడలేకపోయేను. ఆత్మీయురాలిగా అంగీకరించి సంతృప్తి చెందేను. ఆమెలో దైవత్వం చూడగలిగేను.

నీటిలో సుళ్ళులా రోజులు దొర్లిపోతున్నాయి. నా పనికోసమే నియమింపబడినా ఆ పిల్లను పూర్తిగా వినియోగించుకొనే దాయింటావిడ. ఆ పిల్లకు అందువలన ముట్టే ప్రతిఫలం చీవాట్లు, చీదరింపులు. నా ఆరోగ్యం బాగా కోలుకోగల్గేను. కాని యింకా నీరసంగా వుండడం వల్లనైతేనేమి, ఆ పిల్లకు తృణమో, ఫణమో ముట్టచెప్దా మనైతేనేమి హోటలు భోజనమే చేసేవాడిని. ఈ లోగానే సంక్రాంతి వచ్చింది. వరసగా వారంరోజులు శలవులు వచ్చేయి. శలవల్లో స్వగ్రామం పోదామని నిశ్చయించుకున్నాను.

ఆ రాత్రి బయలుదేరుతాననగా యింటివారమ్మాయి లక్ష్మితోసహా నా గదిలోకి వచ్చింది. ముచ్చటుగా ముద్దబంతిపూవులా ముస్తాబయింది పండుగకు కుట్టించుకున్న పచ్చపట్టు పరికిణీ, కెంపురంగు జాకెట్టు తొడుక్కొని నాకు చూపించాలని వచ్చింది. ఆమె అలంకరణలో చూడగానే ఆకర్షించేది ఆమె తల్లోని లేత నీలినైలాన్ రిబ్బను. ఇటునుండి చూస్తే అటు కనిపిస్తూ తూనీగరెక్కలా వుంది. దానిమీద అక్కడక్కడ ఎగిరే చిన్న

● 'ఒరేయ్ రాముడూ! ఆవుమీద నువ్వు రాసిన కాంపోజిషన్ కృష్ణుడి దాంట్లో చూసి మక్కీకి మక్కీ కాపీ కొట్టావా లేదా?'

'కాపీకాదు మేష్టారూ! నేనుకూడా అదే ఆవుమీద రాశానండి.'

రంగురంగుల పిట్టలున్నాయి. బట్టలు బాగున్నాయని మెచ్చుకున్నాను. సంతోషించి వెళ్ళిపోయిందా అమ్మాయి.

ఆ అమ్మాయిని చూసిన కళ్ళతో చినిగిన గౌను, రేగిన జుట్టుతోవున్న లక్ష్మిని చూసి నన్ను నేను క్షమించుకోలేకపోయేను. పేగులు ముడి పడినట్టయింది. కాని మనలో లేని సద్గుణాలు ఆ నిర్భాగ్యురాల్లో వున్నాయి, అవే ఆమె సిరి అని నన్ను నేను మోసం చేసుకున్నాను. సాయంత్రం మామూలుగా కేరియరు తీసుకొని వచ్చింది. నేను ఊరెళ్ళిపోతున్నాను, కేరియరు నువ్వు యింటికి పట్టుకుపో అన్నాను. ఇద్దరం డాబామీదకు వచ్చేము. సాయంత్రం ఏడయింది. రాత్రి సాయంత్రాన్ని తరుముతోంది. రోడ్డుమీద జనం సముద్రంలా రొదపెడుతున్నారు. నేను తలుపు తాళంవేస్తూ వుంటే గోడ నానుకుని నిలబడింది లక్ష్మి. కళ్ళల్లో ఎన్నడూలేని ఆత్రం, దైన్యం కనిపించేయి. నా చెల్లెలిని వదిలి వస్తున్నప్పుడు కూడా నాకు అంతబాధ ఎన్నడూ కలగలేదు. గుండెకొట్టుకొనే క్రమం ఒకసారి తప్పింది. సుఖాన్నివున్న ప్రాణానికి యీ బంధం కలిగించి ఎందుకు దుఃఖం కలిగించుకున్నానా అని కూడా విసుక్కున్నాను. విసుక్కున్నందుకు పశ్చాత్తాపంగా ఆమెమీద జాలికూడా ఎక్కువైంది. మట్టిపట్టివున్నా ఆమె బుగ్గలు తాకకుండా వుండలేక పోయేను.

"ఏం కావాలి లక్ష్మీ?" అన్నాను. నేలనిచూస్తూ అర్ధరూపాయి కావాలంది దీనంగా. స్వర్గం చేతిలో పెట్టినట్టయింది నాకు. గుడ్డిగా డాబామీద పడుతున్న వెన్నెలకి పరిమళం వచ్చినట్టయింది. నా జన్మ సఫలం అయిందనిపించింది. వెంటనే జేబులోనుండి అర్ధరూపాయి తీసి యిచ్చేను. గుప్పెట్లో దాచుకుంది. మౌనంగా మెట్లువరకు వచ్చేము. డబ్బు ఏం చేస్తుందోనన్న కుతూహలం, తన తమ్ముళ్ళకి పండుగకు ఏమైనా కొంటానంటుందేమోనన్న భయం నన్ను వశం చేసుకున్నాయి. కాని కుతూహలం జయించింది.

"ఏంచేస్తావీ డబ్బుని?" సాధ్యమైనంత మెత్తగా అడిగేను. ఆ అమ్మాయి రిబ్బనులాంటిది కొనుక్కుంటానంది మృదువుగా. నామనసు తేలికైంది. ఆపిల్లకు కలగక, కలగక, కలిగిన కోరిక తీరడానికి సాయపడగలిగేనని గర్వించేను. విడిపోయే ముందు సోమవారం మధ్యాహ్నానికి తిరిగివస్తాను, కేరియరు తెచ్చి వుంచమని చెప్పేను. కృతజ్ఞతతో తల వూపింది. రైల్లో లక్ష్మే నన్ను కలవర పరచింది. పట్టుబట్టలు కోరలేదు. బంగారు నగలు కోరలేదు. కోరినదల్లా ఓరిబ్బను ముక్క. నాటిరాత్రి నాకలలో రిబ్బను ముక్కలు, అర్ధ రూపాయలు మరువలేక పోయేను.

సంక్రాంతి రంగులతో వచ్చింది. మాయింట్లో కోలాహలంగా వున్నా రంతా. కాని నాకు మాత్రం ఏదో విలువైన వస్తువు పోగొట్టుకొన్నట్టని పించింది. కొత్తబట్టల్లో ఏ పిల్లని చూసినా లక్ష్మి గుర్తుకువచ్చేది. సోమవారం ఉదయం బయలుదేరు తూంటే రాక రాక వచ్చేవు మరొక పూట వుండమన్న అమ్మమాట కాదన లేకపోయేను. సాయంత్రంఇల్లువదులు తున్నప్పుడు నా జీవితంలో మొదటి సారిగా సంతోషించేను. కాని నన్ను ప్రాణప్రదంగా చూసుకునే వదిన నేనను కోకుండా నన్ను దిగబెట్టడానికి స్టేషనుకి రావడం, రైలు కదులుతూ వుంటే రెండవవైపు చూస్తూ జాలిగా "బారసాలకు తప్పకరావయ్యా" అని అర్థించడం బాధపెట్టేయి. పదేళ్ళ కాపురం చేసిన ఆమెకు అదే తొలి కాన్పు.

రైలు రెండుగంట లాలస్యంగా చేరింది. ఇల్లు చేరేసరికి రాత్రి ఎనిమిదిన్నర దాటింది. వదినెకు ఏపిల్ల పుడుతుందా అని ఆలోచిస్తూ మెట్లెక్కుతున్న నాకు డాబామీద గోడకి ఆనుకొని ముడుచుక్కూర్చున్న లక్ష్మిని చూసేసరికి ప్రాణం ఎగిరిపోయింది. ప్రక్కనే కేరియరు వీధిలైటుపడి మెరుస్తోంది. సంక్రాంతి చలి ఎముకలు కొరుకుతోంది. చినిగి పేలికలైన గౌను కూడదీసుకొని చలికి అడ్డంపెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తోంది లక్ష్మి. అంతవరకూ ఆ పిల్ల నాకోసం కాచుక్కూర్చుంటుందన్న ఆలోచనే లేదు నాకు. గది తాళంతీస్తూ "కింద వరండాలో కూర్చోలేకపోయేవా లక్ష్మీ?" అని ప్రశ్నించేను. ఆమె జవాబివ్వలేదు. కేరియరు రేపు తోముకోవచ్చనిచెప్పి ఆమెను యింటికి పంపించేశాను.

ఆ మర్నాటి నుండి కాలేజీలో ఏవో ఫంక్షన్సు జరుగుతూ వుండడం వల్ల రాము గురించి ఎక్కువగా పట్టించుకోలేదు. కాలేజీలో నాటకాలూ, డైరెక్షన్లూ, ఆటలలో మునిగి తేలుతున్నాను. నేను ఎంత నిర్లక్ష్యం చేసినా లక్ష్మిలో మార్పు గమనించకుండా వుండలేకపోయేను. కళ్ళల్లో పూర్వం మెరుపు స్థానే దైన్యం నైరాశ్యం ఆక్రమించుకున్నాయి. పెదవులమీద చిరునవ్వు చెరిగిపోయింది. అడుగుల్లో బరువు కన్పిస్తోంది. నేను వూరుచేరిన నాల్గోరోజుకల్లా ఆమెలోని మార్పు పూర్తిగా గ్రహించగలిగేను. అలా వున్నావేమని అడిగితే ఏం లేదంది.

- సెకండ్‌ఫారం కుర్రాడు తండ్రితో : "నాన్నా! వచ్చేయేడు నా చదువుకు అట్టే ఖర్చుకాదు."

"ఎందుకని ?"

"పరీక్ష పోయింది. కొత్తపుస్తకాలు కొనక్కర్లేదు."

మరో మూడ్రోజులు గడిచేయి. అప్పటికిగానీ నా మందకొడి బుర్రకి లక్ష్మి కోరుకున్న రిబ్బను జ్ఞాపకం రాలేదు. రిబ్బను కొనుక్కున్నావా అని ఆశగా అడిగేను. కొనుక్కున్నానని తల వూపింది. మరి పెట్టుకోవేం అని అడిగేను. జవాబుగా రెండు బొట్లు ఆమె కళ్ళనుండి జారేయి. ఏం జరిగింది లక్ష్మి అని బుజ్జగించేను. సంక్రాంతినాడు వాళ్ళమ్మకి నలతగా వుంటే ఆవిడబదులు తనే ఏజంటుగారింటికి పనికి వెళ్ళిందట. పనిలోకి వస్తూ కొనుక్కున్న రిబ్బను పని అయ్యేక వీధిలో కూర్చుని వేసుకుందట. అప్పుడు ఏజంటుగారమ్మాయి ఎక్కడికో వెళ్ళిందట. వాళ్ళమ్మాయి రిబ్బను దొంగిలించిందని, తక్కువ వాళ్ళకు దొంగబుద్ధు లెక్కడకు పోతాయని తిట్టి ఆ రిబ్బను లాక్కుందట ఆ యింటి కాళి. నేను కొనుక్కున్నాను మొర్రో, మీ అమ్మాయి రిబ్బను మీ అమ్మాయి పెట్టుకొనే వెళ్ళింది. కావలిస్తే ఆమె వచ్చేక చూడండి అని లక్ష్మి మొత్తుకున్నా లక్ష్యపెట్టలేదట.

మళ్ళీ కొనుక్కుందాం ఫరవా లేదని నేను చెప్పేలోగానే మేకల మందలా ప్రవేశించేరు నా స్నేహితులు. కాలేజీ ఫంక్షన్ల హడావిడి వల్ల వాళ్ళతోనే హాస్టల్లో మూడురోజు లుండిపోవడానికి అది వరకే అంగీకరించేను. ఆ రాత్రి, ఆ తర్వాత మూడురోజులు కేరియరు తేవద్దని లక్ష్మితో చెప్పి, కావలసిన బట్టలు తీసుకొని వెళ్ళిపోయేను.

చూడండి! ఇది అన్యాయం కాదా? ఆపిల్ల మనపిల్లలకంటే ఏం తక్కువ? మన పిల్లలు చాకొలెట్లు, బిస్కట్లు కావాలని ఏడుస్తుంటే ఆపిల్ల ఒక్క అర్ధరూపాయి ఖరీదు చేసే రిబ్బనుముక్క కోరింది. తీరే అవకాశం కూడా యిచ్చేడు భగవంతుడు నారూపంలో. కోరినది చిక్కేక, అనుభవించే లోగానే విధి వెక్కిరించింది. ఆ యింటావిడ రూపంలో కాళి ప్రత్యక్షమై పసిపిల్ల కోరికనే బలిగా తీసుకుంది. ఇదంతా ఆ యింటావిడకు స్ఫురించకపోవచ్చు. ఆమె దృక్పథంలో ఆ సంఘటన చిన్నదే కావచ్చు. వెయ్యిరూపాయల జీతగాళ్ళకి అర్ధరూపాయి చిన్న పెంకే కావచ్చు.

కాని... లక్ష్మికి... ఆమెకు తీరని అన్యాయం జరగలేదంటారా? ఆ చిన్నగా కనిపించే సంఘటన మానసికంగా ఆమెను ఎంత గాయపరచిందో ఊహించలేను గాని, బహుశా శాశ్వతంగా ఆమెకు మానవత్వంలోని నమ్మకాన్ని చంపెయ్య లేదనగలరా? ఆ యింటావిడ చేసినది అన్యాయం కాదా? ఆమెను క్షమించగలమా? రిబ్బను తీసుకోడానికి ముందు లక్ష్మి చెప్పినది నిజమో కాదో రుజువు చేసుకోవలసిన విధి లేదా? తక్కువ

వాళ్ళకు తక్కువ బుద్ధులే వుడతా, యన్న మనిషి తన ఎక్కువ బుద్ధి ఏమి చూపించింది? ఒకవేళ తొందర పడి తీసుకున్నా తనపొరపాటుతెలును కున్నాక తిరిగి ఆ రిబ్బను ఇచ్చెయ్య కూడదా? ఆమెదిమాత్రం దొంగతనం కాదా? అన్యాయం, అధర్మం కాదా? మీ రేమంటారు?" బరువుగా ఆపేడు డాక్టరు.

ఎవరూ వెంటనే జవాబు చెప్ప లేకపోయేరు. చీకటి దట్టంగా కమ్ము కుంది. అకస్మాత్తుగా గాలి లేచింది. ఆ గాలికి దూరంగావున్న టెలిగ్రాఫు తీగలు రొదపెట్టేయి. ప్రక్కనేవున్న చింతచెట్టుమీద గుడ్లగూబ భయం కరంగా అరచి రెక్కలతో పెద్ద చప్పుడుచేస్తూ ఎగిరిపోయింది.

"కథ గమ్మత్తుగానే వుంది" తన అభిప్రాయం వెలిబుచ్చేడు విశ్వ నాథం.

"ఆలోచిస్తే యీ కథకు రెండవ భాగంకూడా వున్నట్టుంది. అదికూడా కానీండి" అన్నాడు సిరాజ్.

"కావాలంటే వుంది. అక్కర్లే దంటే లేదు. ఈ కథ యిక్కడితో అంతమైవుంటే బాగుండుననిపిస్తుంది" అని డాక్టరు తిరిగి అందుకున్నాడు.

"ఆ మూడు రోజులూ పైకి ఆడుతూ పాడుతూ గడుపుతున్నా లోపల లక్ష్మి గురించి ఆలోచన నన్ను వేధిస్తూనే వుంది. ఆమెకు జరి గిన అన్యాయాన్ని ఎప్పటికి సరిదిద్దు తానో అని ఆరాటపడేవాడిని. హాస్టలు ఒక బందిఖానాలా కనిపిం చేది. రిబ్బను కొనుక్కొని రోడ్డుమీద లక్ష్మికోసం పరిగెత్తితే పరిహసిస్తా రేమోనని నేననుకున్న నా సహాధ్యా యులు నా పాలిటి జైలర్లులా కన్పించేవారు. ఆఖరికి తాపీగా వచ్చింది నా విడుదలరోజు. హాస్టలు వదలి వస్తూ తోవలో లక్ష్మికి కావల సినది రిబ్బను కొనుక్కొచ్చేను. నాగది చేరేక రాజమ్మ గది ఊడవ డానికి వచ్చి లక్ష్మికి మూడురోజుల నుండి జ్వరం వస్తోందని, ఆ పూటకి తనే వీలుచూసుకొని కేరియరు తెస్తా నని చెప్పింది. లక్ష్మి తేరుకొనే వరకూ హాస్టలులోనే భోజనం చేస్తా నని చెప్పేను. గది ఊడ్చి వెళ్ళిపోతూ వుంటే ఆవిడ చేతికి లక్ష్మి కివ్వమని రిబ్బను యిచ్చేను. ఓ క్షణం గది

● దినపత్రిక సంపాదకుడితో రాజకీయ నాయకుడు : "నా గురించి అన్నీ అబద్ధాలు రాస్తున్నారు మీ పత్రికలో."

సంపాదకుడు : "దానికి మీరు సంతోషించాలి. నిజాలు రాస్తే మీకు మరీనష్టం."

లోంచి బయటకు దూరంగా చూసి నావైపు తిరిగి "లక్ష్మికి రిబ్బను కొనమంటా" అని అడిగింది తీవ్రంగా. అది నేను అనుకోని పరిస్థితి. ముందుగా ఊహించని సమస్య. రిబ్బను కోరుకుందని లక్ష్మిని హింసిస్తుందేమో నన్న భయం, లక్ష్మికేంతెలీదని నేనే కావాలని యిస్తున్నానని అబద్ధమాడించింది.

మరో రెండ్రోజులు గడిచేయి. రోజూ లక్ష్మికి క్షేమం రాజమ్మని అడుగుతూనే వున్నాను. జ్వరం తగ్గలేదని, యింకా ఎక్కువగానే వుందని ఆమె చెప్పేది. మందిప్పిస్తున్నావా అని అడిగితే లక్ష్మిది జడుపు జ్వరం, సోడా కొట్టు సాయిబుచేత మంత్రం వేయిస్తున్నానని చెప్పింది. నేనే ట్రీట్ చేద్దామంటే అప్పటికి నాకొచ్చిన వైద్యం బహు తక్కువ. లక్ష్మిది నిజంగా జడుపు జ్వరమే అయితే ఆపాపం అంతా మాయింటావిడదేనని నిశ్చయించుకున్నాను. అభం శుభం ఎరుగని అమాయకురాలిని పట్టుకొని దొంగతనం అంటగట్టి నానా తిట్లూ తిడితే జడుసుకోక ఏమౌతుందనుకున్నాను.

కాని లక్ష్మి పరిస్థితి విషమిస్తుందన్న ఆలోచన మూడోనాడు రాత్రి యింకో రెండుగంటలకు తెల్లవారుతుందనగా రాజమ్మ వచ్చి నన్ను లేపి చెప్పేదాకా నాకు స్ఫురించనే లేదు. "నా కొంప మునిగిపోతోంది. లక్ష్మి నన్ను దగాచేసి వెళ్ళిపోతోంది. మీరొచ్చి కాపాడండి బాబూ" అంటూ నా చేతులు పట్టుకొని అర్థించింది రాజమ్మ. నాకు కరచరణాలు ఆడలేదు. ఇంతలో యింత మునిగిపోతుందనుకోలేదు నేను. నాకు వచ్చిన వైద్యం తక్కువ. పోనీ వచ్చినంతవరకు చేద్దామన్నా నా దగ్గర ఏ పరికరాలూ లేవు. రాజమ్మను అక్కడే వుండమని పక్కవీధికి పరిగెత్తి నాకు తెలిసిన ఒక హౌస్ సర్జనుని తీసుకొచ్చేను. పాపం! అతనుకూడా ఎంతో మంచివాడు. రమ్మనగానే వచ్చేడు తనవద్దనున్న ఏవో రెండు ఇంజెక్షన్లు జేబులో వేసుకొని.

రాజమ్మని తీసుకొని బయలుదేరేం. నేను ఆ తర్వాత చాలాసార్లు చావుబ్రతుకులమధ్య ఊగిసలాడే రోగులకోసం పరిగెత్తేను. కాని ఆ నాడు త్రోవలో నేను పడిన బాధ వర్ణించడానికి నా మాటలు చాలవు. రోడ్లన్నీ నల్లగా అనంతంగా ఆదిశేషువులా పడుకొని వున్నట్లు కనిపించేయి. ఫర్లాంగు మైలులా కనిపించింది. వాచీ తొందరగా పోతున్నట్టనిపించింది. ఇంకా జోరుగా నడవలేకపోయినందుకు నా కాళ్ళని నేను తిట్టుకున్నాను. ఆ వూళ్ళో అన్ని సందులున్నాయని, ఆ సందులు అంత మురికిగా వుంటాయని నాకు తెలియడం అదే ప్రథమం. జంతుజాతి ఓర్మికి నిదర్శనంగా చూరుకింద ప్రతిమల్లా నిలుచున్న రెండు గాడిదలు

మినహా రోడ్లన్నీ నిర్జనంగా శ్మశానంలావున్నాయి. పరిసరాలు వర్ణించడానికి సమయంకాదు. ఎలాగైతేనేం చేరేం కుళ్ళుకాలువప్రక్కనున్న ఒంటిగది లక్ష్మి యిల్లు. కాలువ ఎక్కడ అంతమౌతుందో, ఇల్లెక్కడారంభమౌతుందో చెప్పడం కష్టం.

గది బురదలో నేలమీద పందిపిల్లల్లా బోర్లాపడుకుని వున్నారు యిద్దరు పిల్లలు. మూలనున్న కుక్కినులకమంచంమీద చింకిదుప్పటి కప్పుకొని పడుకొనుంది పోల్చసాధ్యంకాని లక్ష్మి. ఆమె తల దుప్పటికి బయటువున్నా నాకు కనిపించింది నీరశించి, కృసించి, బెదురుగా, భయంగా, నడికప్పువేపు చూసే ఆమె కళ్ళు మాత్రం. ఆమె మొహమంతా జేవురించి, జ్వరపీడితమైన కళ్ళు ఆక్రమించుకున్నాయి. తనని బహుశా యింకొన్ని క్షణాల్లో భస్మంచేసే అగ్ని రగుల్చుకోవడానికి వెలిగించిన జ్యోతుల్లా వున్నాయి. చూపు ఎక్కడా ఒక్క క్షణం నిలబడడం లేదు. జీవన్మరణాలమధ్య ఆమె ఊగే ఊయలలా తిరుగుతున్నాయి ఆ ఎర్రటి నేత్రాలు. మూలనున్న గుడ్డిదీపం లక్ష్మి కళ్ళ మీద భయంకరమైన క్రీనీడలు పరుస్తోంది. గది మూలనున్న చీకటిలో చావు పొంచివున్నట్లనిపించింది.

మేము వెళ్ళిన కొద్దిక్షణాల్లో జ్వరతీవ్రతవల్ల లక్ష్మికి వణుకు కూడా ఆరంభమయింది. వైద్యం అంత బాగా రాకపోయినా దాని అర్థం నాకు తెలుసు. మృత్యువు లాక్కెళుతూ వుంటే రానన్నట్టి కొట్టుకుంటున్నాయి ఆమె కాళ్ళూ, చేతులూ. ముఖానికి రెండుచేతులూ అడ్డుపెట్టి గట్టిగా కళ్ళు మూసుకున్నాను. మృత్యువు నా భుజం మీద చేయివేసి నువ్వేం చెయ్యగలవని సవాలు చేస్తున్నట్టనిపించింది. ఆ మృత్యువు నాకోసమే కాచుక్కూర్చుందనిపించింది. చావుకు అంత దగ్గరగా వెళ్ళిన నేను నా జన్మలో ఒక్కసారి నీతికారులు, వేదాంతులు బోధించేది అనుభవించేను. ఒక్కసారి నాలోంచి నేను బయటికి రాగలిగేను. ఇతరులూ, భగవంతుడూ నన్ను ఏవిధంగా చూస్తారో, అదే దృష్టితో నన్ను నేను చూసుకోగలిగేను.

ఇంత సానుభూతి, జాలీ వొలక

• 'అమ్మా! మాదాకవళం తల్లీ!'

'ఒరే అబ్బి, అన్నం పెడతానుగాని కాస్త ఆ నాలుగు కట్టెపుల్లలు కొట్టిపెట్టు.'

'ఏందమ్మోవ్. నేను బిచ్చగాణ్ణి. కూలోణ్ణనుకున్నావా?'

బోస్తున్న నేను లక్ష్మికిచేసిం దేమిటి? మాయింటావిడ కన్న నేను ఎందులో ఎక్కువ? అవిడ లక్ష్మిని తిట్టేది, నేను తిట్టలేదు. తిట్టకపోవడమే ఒక సుగుణమా? అంతకుమించి నాకు లక్ష్మిపట్ల బాధ్యత లేదా? ఉంటే అది నిర్వర్తించేనా? నాలుగు విడి రూపాయలిచ్చి అభం శుభం ఎరుగని ఆ చిన్న వయస్సులో చాకిరీ చేయించుకున్నానే! లక్ష్మి దైన్యానికి దారిద్ర్యానికీ నా బాధ్యత లేదా? లోకంలో నాకోసం, నాలాంటి సుఖ జీవుల కోసం ఎంతమంది లక్ష్మిలు పస్తులు పడుకొని శ్రమిస్తున్నారా? ఇది ఒక్క లక్ష్మికి సంబంధించిన విషయం కాదు. ఈ దౌర్భాగ్య దేశంలో కోట్లకొద్దీ వున్న అమాయక లక్ష్మిలకు, తమలో మంచి తనం వుందని తమనితాము మోసగించుకునే అసంఖ్యాకులైన నావంటి అసమర్థు లకు, చిన్న మనసుల లేతదనం గ్రహించని మా యింటావిడవంటి వారికి కలిసి పరిష్కారంలేని సమస్య. ఈ సమస్య పరిష్కారం అయ్యే లోపున ఎంతమంది లక్ష్మిలు నశించాలో?

నేనాలోచిస్తున్నంత సేపూ నాతో వచ్చిన హౌస్ సర్జను లక్ష్మిని పరీక్ష చేస్తూనే వున్నాడు. సన్నగా ఏడు స్తోంది లక్ష్మి తల్లి. అవిడని ఓదారు స్తోంది ఈటిలో ఒక కాలుపెట్టిన పక్కింటి ముసలమ్మ. హౌస్‌సర్జను లక్ష్మిని పరీక్షించిన తర్వాత ఒక యింజక్షనిచ్చి ఒక అరగంటు చూద్దా మన్నాడు. ఆ అరగంటలోనూ ఏమార్పూ రాలేదు లక్ష్మిలో. ఇంక యిక్కడ వుంచి లాభంలేదు ఆస్ప త్రికి తీసుకుపోదామన్నాడు. అందుకు లక్ష్మి తండ్రే రిక్షాతీస్తూ వుంటే నాకు దుఃఖం ఆగలేదు. ప్రక్కింటివా డొకాయన తన రిక్షా కూడా తెచ్చేడు.

రిక్షాలు వచ్చేక లక్ష్మికి కప్పి వున్న దుప్పటితీసి జాలిగా, బాధగా ఎత్తుకుంది రాజమ్మ లక్ష్మిని. రాజమ్మ భుజంమీాదనుండి వీపువెన కాల నిర్జీవంగా వ్రేలాడుతున్నాయి లక్ష్మి చేతులు. లక్ష్మి చేతులు చూడ గానే నా కళ్ళు తిరిగిపోయేయి. నా కాళ్ళక్రింద భూమి కదులుతున్నట్టని పించింది. తనపాలిటి యమపాశంలా వేలాడుతోంది లక్ష్మి చేతిలోని రిబ్బను. తనకు కలిగిన ఒక్క కోరిక తీర్చుకునే అవకాశం పొందీ, పోగొట్టుకొని, తిరిగి పొందికూడా అనుభవించలేక పోతున్నదా నిర్భా గ్యురాలు. నలిగి వత్తిలా అయిందా రిబ్బను. లక్ష్మి మాత్రం మళ్ళీ మా యింటావిడ లాక్కుంటుందేమోనన్న భయంతో వున్నట్టు గట్టిగా పట్టు కుందా రిబ్బను.

రిక్షాలు బయలుదేరేయి. లక్ష్మి తండ్రీ రాజమ్మని లక్ష్మిని ఎక్కించు కొని రిక్షా తొక్కుతూవుంటే, లక్ష్మిని భగవంతుడు యీ ప్రపంచంలోనికి తోయడంకోసం ఉపయోగించుకున్న

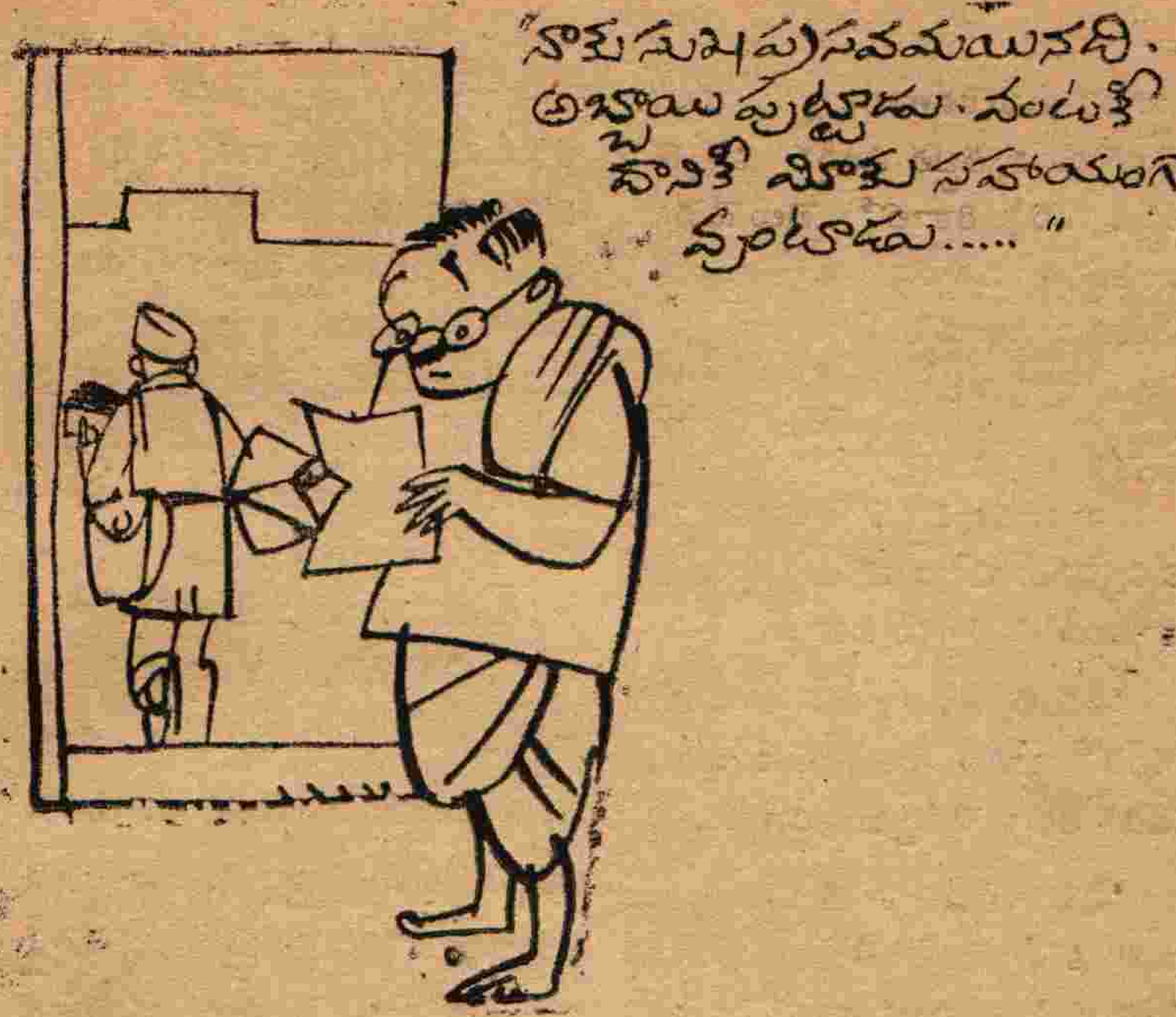

పీ రిద్దరినీ, తిరిగి తన దగ్గరకు తీసుకు పోవడంలో కూడా ఉపయోగించుకుం టున్నాడేమోనని బాధపడ్డాను. నేనూ హాన్ సర్జను రెండవరిక్షాలో ఎక్కేం. ఎంత శకునాల్లో నమ్మకం లేక పోయినా మా రిక్షాలు బయలు దేరుతూవుంటే తీతువు అరచినప్పుడు నా మనస్సు చివుక్కుమంది.

ప్రపంచం యింకా గాఢ సుషు ప్తిలోనేవుంది. గుడిసెలప్రక్కనివెవరో నలుగురైదుగురు ముక్కులులేనివాళ్లూ మొహాలు చినిగినవాళ్లూ, తమ వేళ్ళు లేని చేతులతో పాతకాగితాలు, చిని గిన చెప్పులు మంటపెట్టుకొని చలి కాగుతున్నారు.

లక్ష్మిని హాస్పిటల్లో తొంద రగానే చేర్చగలిగేము. ఎమర్జెన్సీ వార్డులోనున్న డాక్టరూ, నర్సులూ తమకు చేతనయినంతా చేస్తున్నారు. ఈ లోపున తెల్లవారింది. అక్కడి డాక్టరు యింకా పన్నెండు గంటలు అయితేగాని చెప్పలే నన్నాడు. ఇంక నే చేసేదేమీ లేదు. మానవుని చెయ్యి దాటిపోయింది. ఇంక లక్ష్మిని కాయగలిగింది ఒక్క భగవంతుడే. ఉదయం 7-30 గంటలయ్యేక నేను

నా గదికి బయలుదేరేను. తన రిక్షాలో తీసుకెళతానన్నాడు రాజమ్మ మొగుడు కృతజ్ఞత నిండిన కళ్ళతో. వద్దని మరో రిక్షాలో బైలుదేరేను. ఇంతవరకు సిగరెట్టు కాలుస్తూ కథ చెబుతున్న డాక్టరు పొరబాటున సిగరెట్టు పొగమింగి ఉక్కిరి బిక్కిరై దగ్గుతూ ఆగిపోయేడు.

"రామచంద్రప్రభో! ఆ అమ్మాయి చచ్చిపోతుంది కాబోలు త్వరగా కానిండి" అన్నాడు సిరాజ్.

"ఏమిటోనయ్యా! ఈ కథకి రెండో భాగం లేకపోతేనే బాగుండేది" తీర్పు చెప్పేరు జడ్జిగారు,

"ఏమోగాని నా మట్టుకు అసలు యీ కధే లేకపోతే బాగుండునని పిస్తోంది." అంది విశాల. పైకి వ్యంగ్యంగా కనిపించే విశాల మాటల్లోని సున్నితాభిప్రాయాన్ని గ్రహించిన డాక్టరు ప్రేమగా ఆమె మోకాలు నిమరడం ఆ చీకటిలో యితరులెవ్వరూ చూడలేదు. పైకి విభిన్న మనః ప్రవృత్తులు కలిగినట్టు కనిపించే ఆ భార్యా భర్తలమధ్య అంత అనుకూలతకు కారణం విశాల వ్యంగ్యంలోని సున్నితం, ఆ సున్నితాన్ని గ్రహించ గల్గిన డాక్టరు మనసు.

"ఇంక చెప్పడాని కొక్టేలేదు. అంటూ డాక్టరు తిరిగి ప్రారంభించేడు. "రూముకి వస్తున్నంతసేపూ నాకు ఒక్కటే ఆలోచన, లక్ష్మికి జరిగిన అన్యాయానికి ఎలా ప్రతీకారం చేయడమా అని. ఎంత ఆలోచించినా ఏ నిశ్చయానికీ రాలేకపోయేను. ఆర్నెల్లు బాకీ పెట్టి అద్దె ఎగ్గొడదామనీ, లేకపోతే మాఇంటావిడ కొంపకి నిప్పెట్టేద్దామనీ తప్పితే అంతకన్న ఆచరణ సాధ్యమైన ఆలోచనలేంవీరా లేదు. నేను యింటిగేటు తీసుకొని ప్రవేశిస్తూవుంటేమాయింటావిడనవ్వుతూ, నామీదుగా రోడ్డువేపు చూస్తూ "రావే! రా! నీకోసం పాలు మరిగించి పెట్టేను. వంటింట్లోకిపోయి తాగు. నీకోసమే చూస్తున్నా" అని అదివరకు తన ఏ పిల్లపట్లా చూపనంత మార్దవం కంఠంలో కూరుకొని ఎవరినో ఆహ్వానిస్తున్నది. నా వెనక ఏ పిల్లవుందోనని వెనక్కు తిరిగి చూస్తే గేటులోంచి ఓ వీధికుక్క ప్రవేశించబోయి మా యింటావిడని చూసి తోక ముడిచి పారిపోతూ కనిపించింది.

ఎంచేతో ఆ సంఘటనవల్ల మా యింటావిడమీద నాకున్న అసహ్యం యింకా ఎక్కువైంది. నాకు చిన్నప్పట్నించీ కుక్కలతోనూ, కాకులతోనూ మాట్లాడే ఆడవాళ్ళంటే పరమ అసహ్యం. నేను రూములోకి పోయి నా పనులు చక్కబెట్టుకుంటూ వుంటే ఇంటివాళ్ళమ్మాయి వచ్చింది అదివరకు నావద్దతీసుకున్న సంక్రాంతి సంచిక యివ్వడానికి. ఆమెకి రెండు రిబ్బన్లున్నాయి సీతాకోకచిలుకల్లా. అందులో ఒకటి లక్ష్మిదని నిశ్చ

యించుకున్నాను. అంతవరకు ప్రతీ కారం సాధించడంలో మార్గం కనిపించని నాకు మెరుపులా స్ఫురించింది ఒక ఆలోచన. లక్ష్మిరిబ్బను ఎలాగైనా తీసుకోక తప్పదు. ఇంతకీ లక్ష్మి కథ నేను పూర్తిగా నమ్మినా అందులో నిజానిజాలు తెలుసుకోదలిచేను. 'రిబ్బన్లు చాలా బాగున్నాయి. నువ్వు కొనుక్కున్నావా' అని అడిగేనా అమ్మాయిని.

'ఓటి మా అమ్మకొంది. ఓటి నే కొనుక్కున్నా!' అందా ముద్దబంతి.

'మీ అమ్మ ఎప్పుడు కొందీ?' మళ్ళీ అడిగేను.

'సంక్రాంతినాడు' అందాపిల్ల.

రిబ్బను తీసుకోవడమో మానడమో తేల్చుకోలేక పోతున్న నాకు సమస్య మా యింటావిడే పరిష్కారం చేసింది. 'ఒరే! వీరన్నా! ఆ రాజమ్మ ముండ యీవేళ కూడా చావలేదు. ఏమైనా అంటే నా బిడ్డకు జబ్బం టుంది. ఆ బిడ్డ చావనూచావదు. ఇది మన పనికి రానూరాదు. నువ్వే చెయ్యి చేసుకుని ఆ గిన్నెలు తోమిపెట్టు' అని క్రింద అరుస్తోందావిడ. చావుబ్రతుకుల్లో వున్న లక్ష్మిని ఆవిడన్న మాటలు వింటే నాకు ఒళ్ళు మండిపోయింది. ఏమైనా సరే రిబ్బను తీసుకోదలిచేను.

'ఏవితల్లీ రిబ్బన్లు చూడనీ! పట్టుకొని చూస్తాను. ఎంత బావున్నాయో!' అని అతి మెత్తగా అడిగేను.

అమాయకంగా రెండు రిబ్బన్లూ విప్పి యిచ్చింది. ఇందులో మీ అమ్మ కొన్నదేది అని అడిగేను. 'ఏమో' అంది నా చాదస్తానికి నవ్వుతూ. అకస్మాత్తుగా ఫో! పొమ్మన్నాను. నాకు పిచ్చెత్తిందేమోనని భయపడ్డట్టుంది. ఒక్క పరుగులో కిందికి పారిపోయింది.

నేను చేసిందానికి సంతోషించాలో విచారించాలో రెండు నిమిషాలు అలాగే నిలబడిపోయేను. ఆవేళ నేను కోపానికి లొంగినంత అంతకు ముందుగాని ఆ తర్వాత గాని ఎప్పుడూ లొంగిపోలేదు. ఉచితానుచిత విచక్షణాజ్ఞానం పూర్తిగా పోయింది. నేను ఏమిచేస్తున్నానో, ఏమి చేస్తానో నాకే తెలియడంలేదు.

ఈ లోగా మా యింటావిడ గుడికి మేకపోతులా తన పిల్ల రెక్కపట్టుకుని నా గదిదగ్గరకు లాక్కొచ్చింది. ఆమె రావడంచూసి నేనే డాబా మీదకు వెళ్ళేను. ఆవిడ వస్తూనే నవ్వుతూ 'పిల్లతో హాస్యాలేవిటి? రిబ్బన్లు యిచ్చెయ్యి నాయనా' అంది.

'హాస్యానిక్కాదు. నిజంగానే తీసుకున్నా' నన్నాను.

'ఎందుకు తీసుకున్నా' వంది.

'రెండు రిబ్బన్లలో లక్ష్మి దేదో మర్యాదగా చెప్తే రెండోది ఇచ్చేస్తా' నన్నాను.

'మా పిల్ల రిబ్బన్లు దొంగతనం చేస్తావుటయ్యా?' అంది గట్టిగా.

'లక్ష్మి రిబ్బను దోపిడీ చేస్తావుటమ్మా?' అన్నాను.

'నన్ను దొంగ అంటావా?' అని గుడ్లురిమింది.

'దొంగవి కాదు. గజదొంగవి' అన్నాను.

ఇంతలో మా యింటావిడ కంఠం మా పక్కయింట్లోవున్న నాలుగు కుటుంబాలని పిలకటుకుని లాక్కొచ్చింది వాళ్ళ డాబామీదికి.

వాళ్ళను చూసేక ఆవిడ రోషం ఎక్కువైపోయింది. మాటా మాటా పెరిగింది.

'ఇలాంటి దొంగవెధవని ఇంట్లో చేరనివ్వడం నాదే తప్పు' అంది మొహం చేవురించుకొని.

'ఇలాంటి దొంగవెధవల యింట్లో చేరటం నాదే తప్పు' అన్నాన్నేను.

'ఉండు నీ పని పట్టిస్తా' నంది.

'ఆసంగతి తర్వాత చూద్దాంగాని, లక్ష్మికి ఏమైనా అన్యాయం జరిగిందో నీ తల పచ్చడి చేస్తా'నన్నాను.

అంతవరకూ వచ్చేక ఆవిడకి భయంవేసినట్టుంది. కాబట్టి తనకు మద్దతుకోసం వాళ్ళాయన్ని రమ్మని ఓ పొలికేక పెట్టింది. అంతవరకూ అపురుషుడికికోపమే లేదనుకున్నాను. ఆయన చివరిమెట్టెక్కుతూ 'ఏమిట్రా ఫూల్! ఆడవాళ్ళని తిడుతున్నావ్' అని గొంతు పెంచకుండా పీకపిసుక్కున్నట్టడిగేడు.

తాచులా లేచేను. 'నువ్వావో మొగాడివే నట్రా శాష్టం?' అన్నా నా కోపంలో.

అంతవరకూ పక్కింటివాళ్ళు అవుకున్న నవ్వు మరి ఆగలేదు. పది కప్పులూ, సాసర్లూ ఒక్కసారి నేల మీద పడినట్లు పగిలింది వాళ్ళనవ్వు.

'నీకు తెలీదు నువ్వు వచ్చేవే' అని తన జీవితంలో తొలిసారి శాసించాడు యింటాయన భార్యని. ఆవిడ తన జీవితంలో ఆఖరుసారి పాటించిందా శాసనం.

వాళ్ళిద్దరూ పిల్లతోసహా మేడ దిగిపోయేరు. తెలుగు సినిమాలో చివరిసీనుకు ముందు స్టంటు హీరోకు ప్రేక్షకులిచ్చే ప్రోత్సాహం నా పట్ల చూపించి మా పక్కింటివాళ్ళు కూడా అయిష్టంగా డాబా దిగిపోయేరు. నేనూ గదిలోకి వెళ్ళిపోయి ఎందుకు అంత తొందరపడ్డానా అని విచారించ సాగేను. ఇంతలో ఇంటివాళ్ళ బంట్రోతు జంకుతూ ద్వారం దగ్గర నిలబడ్డాడు. అంత చికాకులోనూకూడా నా కకస్మాత్తుగా పిచ్చి పట్టిందని వాళ్ళనుకుంటున్నారేమో నన్న ఆలోచన స్ఫురించగానే నవ్వొచ్చింది. ఏజంటుగారు నన్ను మూడ్రోజులలో గది ఖాళీ చెయ్యమన్నారని అతికష్టంమీద తడు

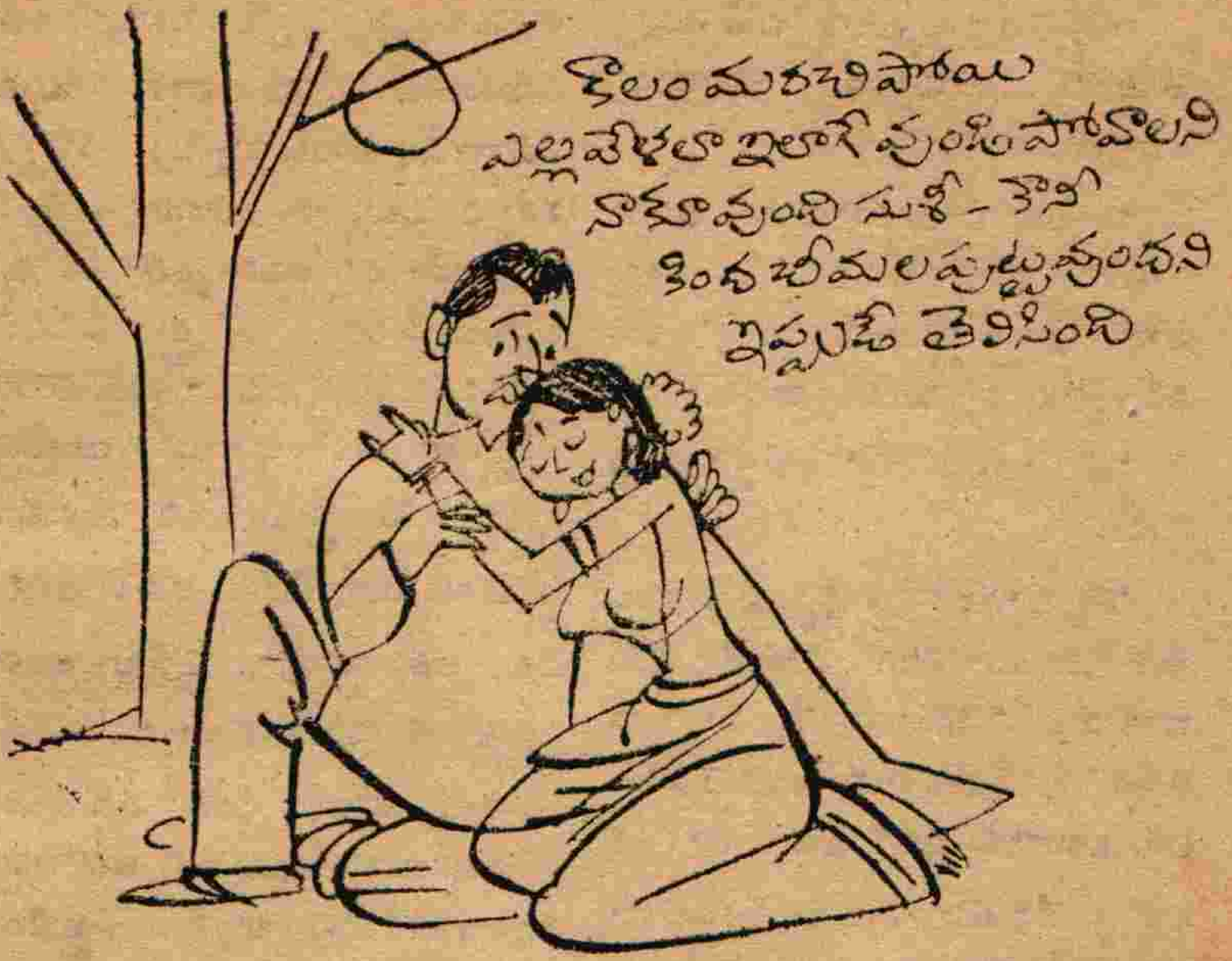

ముక్కుకుంటూ, తొట్రుపడుతూ చెప్పేడా బంట్రోతు.

'ఈ ముష్టిగదిలో మూడ్రోజు లుండడం ఎందుకు? రెండు రిక్షాలు పట్రా' అన్నాను.

పందెపు గుర్రంలా పరిగెట్టేడా బంట్రోతు. వెంటనే సామాను సర్దుకొని రిక్షాలు రాగానే అప్పటికైన అద్దె ఆ జవాను మొహాన్నేసి కొట్టి నా స్నేహితుడి గదికి సామాను సహితంగా వెళ్ళిపోయేను. మేడమెట్లు దిగడం ప్రారంభించింది మొదలు రిక్షాలు బయలుదేరేవరకూ రెండు రిక్షాల్లూ రెండు చేతుల్తో విజయ సూచకంగా వూపుతూనే వున్నాను. మా యింటావిడ కళ్ళు ఎర్రవకేటట్టు. ఆ యిల్లు వదిలేక తలంటి పోసుకున్నట్టయింది నాకు. లక్ష్మికూడా దేముడిదయవల్ల మరో వారం రోజుల్లో తేరుకొని తన యింటికి వెళ్ళిపోయింది' అని కథ ఆపేడు డాక్టరు.

'కథ కాదుకానీ, ఎంత లండా చోరీ పెట్టేరండీ బాబూ' అన్నాడు సిరాజ్.

'కామిక్ ఎండింగ్ గమ్మత్తుగా వుంది' అన్నారు జడ్జీగారు కథ తల్చుకొని నవ్వుతున్న అందరితోపాటు తనూ నవ్వుతూ.

'నాకిలా జరుగుతుందని మొదటే తెలును' అన్నాడు సర్వజ్ఞుడు విశ్వనాథం.

డాక్టరుకి ఒళ్ళుమండి 'ఐతే తర్వాతేమైందో చెప్పండి చూద్దాం' అన్నాడు.

'నాలుగోపార్టు కూడానా! ఇరవై నాలుగు భాగముల రిపబ్లిక్ సంస్థ వారి పూర్తి స్టంటుసీరియల్' అని తప్పించుకున్నాడు విశ్వనాథం.

'అదీ కానీవోయ్' అన్నాడు జడ్జీగారు.

'ఈ భాగంలో లక్ష్మి ప్రమేయం లేదు' అంటూ తిరిగి ప్రారంభించేడు డాక్టరు. 'నేను నా స్నేహితుడి గదిలో చేరిన పదిహేను యిరవై రోజులకు ఒకనాడు పదిగంటలకు కాలేజీకి బయలుదేరుతూ వుంటే ఠంచన్‌గా ఒక కుర్రపోలీసొచ్చి సలాంకొట్టేడు. నేనేం నేరంచేశానా అని ఆలోచిస్తూవుంటే ఆ పోలీసు నా చేతికో సమను కాగితం యిచ్చి మరో దానిమీద సంతకం పెట్టమన్నాడు. నా ఎడ్రెను తెలుసుకోవడంలో ఆలస్యం అయిందనీ, నామీద వచ్చిన కేసు ఆవేళే అని, మేజిస్ట్రేటుగారు చాలా స్ట్రిక్టుమనిషనీ, నన్ను పదకొండు గంటలకి హాజరవమని హెచ్చరించేడు. నామీదేం కేసయ్యా అంటే ఏజంటుగార్నీ, అతని భార్యనీ తిట్టి, వాళ్ళపిల్ల రిబ్బన్లు లాక్కున్నాననీ నామీద వాళ్ళు కేసుపెట్టేరన్నాడు.

నాకు ఒళ్ళు మండిపోయింది. ఆవిడా తిట్టింది. నేనూ తిట్టేను. ఆవిడ లక్ష్మి రిబ్బను అన్యాయంగా తీసుకుంటే నేను వాళ్ళ రిబ్బను పబ్లిగ్గానే తీసుకున్నాను. ఎక్కడి కక్కడ చెల్లు. ఈ భాగ్యాని క్కేసు కూడానా అని అసహ్యంతో కోర్టుకి బయలుదేరేను. కోర్టు చేరేసరికి దగరదగ్గర పదకొండు గంటలయింది. కోర్టంతా శవం పోయిన యిల్లులా వుంది. మేజిస్ట్రేటుగారికి మునసబు ప్రమోషను రాలేదని ఆవేళే తెలిసిందట. అతని స్టాఫూ, ప్లీడర్లూ అంతా విచారంలో మునిగివున్నారు.

ఈ దుర్ముహూర్తంలో వద్దదేంరా భగవంతుడా నాకేసు అని ఆలోచిస్తూ వరండాలో నిల్చున్నాను. చెట్టుకింద పోలీసులు ఖైదీలను పెట్టుకొని విశ్రాంతిగా సిగరెట్లు కాల్చుకుంటున్నారు. ఖైదీల్లో పాత అనుభవంవున్న యిద్దరు ముగ్గురు పోలీసులకంటె దర్జాగా బీడీలు కాలుస్తున్నారు. కుర్రఖైదీలు మాత్రం బితుగ్గా అటూ యిటూ చూస్తున్నారు. క్రిమినల్ కోర్టులక్కూడా ఆడవాళ్ళొస్తారని నేను తెలుసుకోడం అదే ప్రథమం. ఆ వచ్చిన ఆడవాళ్ళలో ఒకటీ అరా తప్పితే మిగతావాళ్ళు చక్కా సినీమాకో, బీచికో బయల్దేరినట్టు సీతాకోక చిలకల్లా ముస్తాబై కిల్లీలు నముల్తూ పోలీసుల్తోటీ కోర్టు జవాన్లతోటీ మాంఛిసరదాగా మాట్లాడుతున్నారు. కోర్టులో సారాకంపు మాత్రం భరించశక్యంకాకుండావుంది. నాక్కడుపు తిప్పడం ప్రారంభించింది.

ఈలోగా పోలీసులు సిగరెట్లూ, ఖైదీలు బీడీలు ఒక్కసారి పారేసేరు. ఆడవాళ్ళు కిల్లీ ఉమ్మేసేరు. అందరి దృష్టి గేటువేపు మళ్ళింది. అటు తిరిగి చూస్తే హుందాగా నడిచివస్తున్నారు మేజిస్ట్రేటుగారు. ముందో డవాలు వేసుకున్న జవాను దారిపక్కనున్న వాళ్ళని తప్పుకోమంటున్నాడు. మేజిస్ట్రేటుగారి వెనకనున్న ముసలిజవాను భుజం మీద ఓ పెట్టె పెట్టుకొని అటూ యిటూ చూడకుండా మేజిస్ట్రేటుగారి వైపే చూస్తూ నడుస్తున్నాడు. మేజిస్ట్రేటుగారి చెయ్యి మాత్రం కీలు విరిగిన బందులో కిందికీ మీదికీ ఆడుతోంది. ఆయన పురజనుల నమస్కారాలందుకోవడం చూస్తే, చేస్తే మేజిస్ట్రేటుద్యోగమే చెయ్యాలనిపించింది నాకు.

మేజిస్ట్రేటుగారు కోర్టుకి రాగానే బెంచి ఎక్కిపోయేరు. చూడ్డానికి మంచి శాంతంగా వున్నారు. ప్రమోషను రాలేదన్న విచారం మొహంలో కన్పించడం లేదు. వరసగా కేసులు పిలవడంలో నాదో అరగంట పోయేక పిల్చేరు. కోర్టుగుమాస్తా నా కేవో కాగితాలిచ్చేడు. మేజిస్ట్రేటు గారు నన్ను చూసి ఒక సెకండాగి కేసు రేపటికి వేస్తున్నా, ఎవరైనా ప్లీడరు గార్ని పెట్టుకోదల్చుకుంటే పెట్టుకో అన్నారు. ఉన్నదున్నట్టు చెప్పెయ్యదల్చుకున్నానని, ప్లీడరుగారవసరం లేదని అన్నాను; తర్వాత పూచీకత్తు రాసి బయటపడ్డాను. నాకిచ్చిన కాగితాలేవిటోనని చూస్తే ఒక్క ముక్క కూడా అర్థం కాలేదు. అన్నెల్లు అహెూరాత్రాలు వాడిన కార్బన్ కాగితం పెట్టి రాసినట్టున్నారు, అసలా కాగితా లేభాషలో రాసేరో కూడా తెలీలేదు నాకు.

మర్నాడు కూడా బుద్ధిగా టైముకు కోర్టులో హాజరయ్యేను. నా కేసు పిల్చేరు. 'బేంకు ఏజంటు గార్ని, ఆయన భార్యని తిట్టి వాళ్ళ పిల్ల రిబ్బన్లు లాక్కున్నావని నీమీద

● స్నేహితుడితో ఒకడు : 'సిగరెట్టొక టివ్వవోయ్.'

'మానేస్తు నన్నావుగా ?'

'ఒక్కసారిగా మానేయడం కష్టంగదోయ్. అందుకని ప్రస్తుతానికి కొనడంమటుకు మానేశాను.'

చేను. నేరంచేసేవా? ఏమంటావని అడిగేరు జడ్జిగారు. అడిగిన దానికే జవాబు చెప్పాలనుకుని 'చిత్తం. వాళ్ళని తిట్టినమాటా, వాళ్ళవిల్ల రిబ్బను తీసుకున్నమాటా నిజమే' అన్నాను. ఏమైనా జరిగితే జరిగిందంతా చెప్దామనుకొని ఊరుకున్నాను. మేజిస్ట్రేటుగారు తలొంచుకొని ఏదో రాసుకోవడం మొదలు పెట్టేరు. పదినిమిషాలయ్యేక శిక్ష వేస్తారేమోనని భయం వేసింది. ఏం చెయ్యాలో తెలిలేదు. 'అది కాదు సార్! ఆ రెండు రిబ్బన్లు తీసుకున్నా గాని అందులో ఓటి వాళ్ళది కాదు సార్' అన్నాను.

ఇంతలో ఎవరో కాకీపేంటూ, నల్లకోటూ తొడుక్కున్నాయన - ఎవరో ఎ. పి. పి. గారట- 'ఒకటి వాళ్ళదని ఒప్పుకుంటావుకదా! అది చాలు' అన్నాడు. నేను అతనికేదో యిస్తున్నట్టు. మేజిస్ట్రేటుగారు వెంటనే తీర్పు చెప్పేశారు. 'నన్ను ఏదో సెక్షన్ క్రింద దోషిగా భావించేరని, కాని ప్రథమ నేరం అవడంవల్ల ఒక సంవత్సరం ప్రొబేషనుమీద వదిలేస్తున్నారని ఆ సంవత్సరం నేను నేరాలు చెయ్యకుండా బుద్ధిగా మంచి నడవడి కలిగి వుండాలని ఆ తీర్పు.'

కథ ముగిసిపోయినట్టే. ఆ సంవత్సరం అయిపోయేక విచ్చలవిడిగా, ఆవారాలా దొంగతనాలూ, ఖూనీలు చేసినా పద్ధతికీ, చట్టానికి వ్యతిరేకం కాదన్నమాట అనుకుంటూ, ఎవరో జామీనుదారుని కుదుర్చుకొని పూచీ కత్తుమీద సంతకం పెట్టేను.' అంటూ కథ ముగించేడు డాక్టరు.

'ఐతే మా డిపార్టుమెంటు చురక నీక్కూడా తగిలిందన్నమాట' అన్నారు జడ్జిగారు నవ్వుతూ.

'లక్ష్మికి చావుతప్పి మీకు కన్ను లొట్టపోయిందండురూ' అన్నాడు తనూ నవ్వుతూ, అంతవరకూ పలుగే బంగారమైన శంకర్రావు.

'ఇప్పటికైనా జనగణమన పాఠాలు వచ్చా? లేకపోతే యింకా వుందా కాశీమజిలీ?' అంటూ లేచేడు విశ్వనాథం.

□□□